

Pokaz o vojnah

Prispevek obravnava Afrahatov *Pokaz o vojnah* in vsebuje prvi slovenski prevod tega dela.¹ Glavni namen prispevka je podati prevod Afrahatovega *Pokaza o vojnah* ter na kratko analizirati Afrahatove glavne argumente. Prispevek je razdeljen na tri dele. V uvodnem delu sta predstavljena Afrahatov literarni opus in zgodovinski okvir nastanka *Pokaza o vojnah*. Drugi in najobsežnejši del prispevka vsebuje slovenski prevod celotnega *Pokaza o vojnah* iz sirskega izvirnika. Tretji del je kratek komentar k *Pokazu o vojnah*, v katerem so prepoznani glavni argumenti, ki jih Afrahat predstavi v *Pokazu o vojnah*.

UVOD: AFRAHATOV LITERARNI OPUS IN POKAZ O VOJNAH

Afrahat velja za prvega sirskega teološkega pisca, čigar literarni opus je praktično v celoti ohranjen. O njegovem življenju vemo sila malo zanesljivega razen tega, da je imel vidno funkcijo v organizaciji krščanske Cerkve v perzijskem imperiju na začetku 4. stol. Pomembnejša od biografije so njegova dela. Njegov ohranjeni literarni opus je sestavljen iz 23 pokazov (ed. *tahwītā*; mn. *tahwyātā*) in jih štejemo za najzgodnejši primer literature v klasičnem sirskem jeziku (Butts 2019, 230).² Afrahatovi *Pokazi* so okno v svet sirskega krščanstva na začetku 4. stol., saj obravnavajo različne teološke teme in pri tem dajejo vpogled v razvoj menišstva v sirskem svetu, razmerje krščanstva z judovstvom, zgodnje faze preganjanja kristjanov, živčih v perzijskem imperiju, zgodovino sirskih prevodov Svetega pisma, interpretacijo Svetega pisma in kristologijo (Brock 2018). *Pokazi* so vseskozi prepleteni s citati iz Svetega pisma, s katerimi Afrahat podpira svoje argumente oziroma jih iz njih izpelje. Afrahat citira iz vseh knjig Svetega pisma, za citate iz evangelijev pa se je najverjetneje zanašal na Tacijanov *Diatesaron* (Possekel 2019, 217). *Pokazi* so pisani v prozi in obravnavajo različne teme. Urejeni so v naslednjem vrstnem redu:

1. Pokaz o veri
2. Pokaz o ljubezni
3. Pokaz o postu

¹ Zahvaljujem se Miranu Špeliču za branje komentarja in prevoda ter predloge popravkov.

² Sirska oz. aramejska beseda *tahwītā* izvira iz korena *ḥwy*, najverjetneje iz D-forme (*hawī*), v kateri ta koren pomeni »pokazati« oz. »narediti vidno« (CAL, s. v. *ḥwy*). R. Payne Smith, avtor latinsko-sirskega slovarja *Thesaurus Syriacus*, podaja latinske besede »ostensio«, »indicatio«, »manifestatio«, »exemplum«, »demonstratio«, »argumentum«, »exemplum« in grško besedo ἀνάδειξις kot možne ustreznice te sirske besede (1879, s. v. »*tahwi*, *tahwītā*«). Brockelmannov sirsko-latinski slovar podaja latinske besede »demonstratio«, »exemplum« in »paradigma« kot ustrezne prevode (1895, s. v. »*tahwītā*«). Costazov sirsko-francoski-angleški-arabski slovar podaja besede »example« (fr. in angl.) ter »*maṭal*« (arab.) kot ustrezna prevoda. Payne Smithov sirsko-angleški slovar podaja besede »appearance«, »showing forth«, »manifestation«, »token«, »example«, »specimen«, »demonstration«, »argument« kot možne angleške prevode tega pojma (1903, s. v. »*tahwītā*«). Sirščina dodaja predpono /t-/ glagolskim oblikam iz glagolskih form D, Dt in C, da tvori abstraktne samostalnike, npr. »služenje« (*tešmeštā*) iz »služiti« (*šameš* [√šmš, D]). Ker pomeni glagol *hawī* (*ḥwy*, D) »narediti nekaj vidno, očitno«, je treba brati besedo *tahwītā* kot abstraktni samostalnik, ki izhaja iz tega glagola in z eno besedo označuje dejavnost »narediti nekaj vidno«. V tem članku besedo prevajam kot »pokaz«, saj je ta beseda glagolnik glagola »pokazati«, ki dobro prevede glagol *hawī*. Afrahat namreč ne podaja »dokaza« v kakršni koli točno določeni formalni obliki, ampak skuša z uporabo Svetega pisma »pokazati« določene resnice oz. jih »narediti vidne«.

4. Pokaz o molitvi
5. Pokaz o vojnah
6. Pokaz o menihih (*bnay qyāmā*)
7. Pokaz o kesajočih se
8. Pokaz o oživitvi mrtvih
9. Pokaz o ponižnosti
10. Pokaz o pastirjih
11. Pokaz o obrezi
12. Pokaz o pashi
13. Pokaz o soboti
14. Pokaz o prepričevanju
15. Pokaz o ločevanju hrane
16. Pokaz o ljudstvih, ki so namesto [izvoljenega] ljudstva
17. Pokaz o Kristusu, ki je Božji Sin
18. Pokaz proti Judom in o deviškosti in svetosti
19. Pokaz proti Judom, ki še vedno pravijo, da bodo zbrani
20. Pokaz o podpori revnim
21. Pokaz o preganjanju
22. Pokaz o smrti in poslednjih časih
23. Pokaz o grozdju

Afrahat je *Pokaze* napisal med letoma 336 in 345. Pokazi 1–10 so nastali v letih 336 in 337, pokazi 11–22 v letih 343 in 344, in pokaz 23 v letu 345. (Possekel 2019, 317) Afrahat je v času nastanka *Pokazov* skoraj zagotovo živel na ozemlju perzijskega imperija. To se najbolj jasno izrazi v 21. pokazu, ki ga moramo razumeti v okviru preganjanj kristjanov v perzijskem imperiju (Brock 2018).

V nadaljevanju predstavljamo *Pokaz o vojnah* (*Taḥwītā da-qrābē*), ki je peti po vrsti, v slovenskem prevodu. Treba ga je postaviti v okvir vojn med rimskim in perzijskim imperijem, ki so v pozni antiki zaznamovale območje rodovitnega polmeseca. Perzijski imperij je leta 224 prevzela sasanidska dinastija, ki je podpirala zoroastrizem. Najverjetneje so kristjani v perzijskem imperiju celotno 3. stol. živeli dokaj mirno, saj so do začetka 4. stol. razvili organizirano cerkveno strukturo. Najhujša preganjanja so se začela v 4. stol., zatem ko je krščanstvo postala vera voditeljev rimskega imperija. S tem so kristjani postali sumljivi, saj so pripadali veroizpovedi nasprotnika na bojišču. Najverjetneje je bil to razlog za velika preganjanja kristjanov, živečih v perzijskem imperiju, v 4. stol. in pozneje. Afrahat je *Pokaz o vojnah* napisal med letoma 336 in 337. To se ujema s prvimi vpadi perzijskega vladarja Šapurja II. na rimsko ozemlje. Leta 337 je namreč Šapur napadel obmejno mesto Nisibis, a je bil pri zavzetju mesta neuspešen. (Letho 2010, 11)

Pokaz o vojnah lahko razdelimo na naslednji način (Letho 2010):

1: Bog je vnaprej predvidel dobre in zle čase

2–5: Ti, ki se povišujejo, bodo ponižani

2 Splošna trditev

3 Primeri iz Stare zaveze

4 Nebukadnezar in Sanherib

5 Aleksander premaga Darija

6–10: Opozorilo perzijskim vladarjem

6 Perzija ne bo obstala pred rimskim kraljestvom

7 Vladar Perzije naj se ne ponaša, kot sta se Ezekija in kralj Tira

8 Kralj Tira hodi po ognjenih kamnih

- 9 Povezava med Nebukadnezarjem in kraljem Tira
 10 Danielovo videnje štirih zveri kaže, da rimsko kraljestvo ne bo premagano
11–13: Nebukadnezarjevo videnje
 11 Zlata glava: Nebukadnezar
 12 Ramena in roke: Darij; trebuh in stegna: Aleksander
 13 Golena in stopala: Rim
14: Kristus bo končal vsa zemeljska kraljestva
15–20: Danielovo videnje štirih zveri
 15 Štiri zveri so štiri že omenjena kraljestva
 16 Nebukadnezar: lev s krili orla
 17 Darij: medved s tremi rebri v ustih
 18 Aleksander: leopard s štirimi krili in štirimi glavami
 19 Rim: četrta zver
 20 Antioh IV. Epifan: majhen rog na glavi zveri
21–23: Sveti Najvišjega bodo prejeli kraljestvo
 21–22 Izrael je bil zavržen, ker ni obrodil sadov
 23 Sveto ljudstvo je bilo osvobojeno, Judje pa zaslužjeni
24: Jezus bo pomagal Ezavovim sinovom (Rimljanom)
25: Zaključek: besede Boga nimajo konca

POKAZ 5

O VOJNAH

1. V tem času me je zadelo razmišljanje o pretresu, ki se bo zgodil, in o vojski, ki se zbira za vojno. Čase pa je Bog vnaprej določil. Časi miru se dopolnijo v dneh dobrotnikov (*tābē*) in pravičnikov. Časi premnovega gorja (*bišātā*) pa se dopolnijo v dneh zlobnežev (*bišē*) in krivičnežev (*ʿawālē*). Kajti tako je pisano: »Dobro (*tābtā*) se bo zgodilo in blagor temu, po katerem pride. Zlo (*bištā*) se bo zgodilo, gorje pa temu, po katerem pride.« (Mt 18,7) Dobro (*tābtā*) je prišlo nad Božje ljudstvo (*ʿameh d-alāhā*) in blagoslov (*tubā*) bo ostal nad tem, po katerem je prišlo dobro (*tābtā*). Zlo se je zbudilo nad zbrano vojsko po zlobnežu in vzvišenem, ki se ponaša (*meštābhar*), in gorje (*wāyā*) bo ostalo nad tem, po katerem se je zbudilo zlo. Preljubi, ne krivi torej zlobneža (*bišā*), ki je vrgel zlo (*bištā*) nad mnoge, kajti časi so vnaprej določeni in nastopil je čas njihove dopolnitve.

2. Ker je od sedaj naprej torej čas gorja, poslušaj na simbolni način, kar ti bom zapisal. Pisano je namreč tako: »To, kar je visoko med ljudmi, je gnusno pred Bogom.« (Prg 16,5)

Pisano je tudi: »Vsak, ki se povišuje (*nettrim*), bo ponižan in vsak, ki se ponižuje, bo povišan.« (Mt 23,13; Lk 14,11; 18,14) Tudi Jeremija je rekel: »Naj se močni ne ponaša v svoji moči in bogat v svojem bogastvu.« (Jer 9,23) Tudi blaženi apostol je rekel: »Kdor se ponaša, naj se ponaša v Gospodu.« (2 Kor 10,17) In David je rekel: »Videl sem hudobneža (*rašīʿā*), ki se je poviševal (*mettrim*) in bil vzvišen (*metʿalē*) kot libanonska cedra. Ko pa sem šel mimo, ga ni bilo. Iskal sem ga, a ga nisem našel.« (Ps 37,35–36)

3. Vsak, ki se je ponašal, je bil torej ponižan (*etmakak*). Kajn se je ponašal³ (*eštābhar*) nad svojega brata Abela in ga je ubil (1 Mz 4,14). Bil je preklet in nemiren (*zāʿā*) je taval (*nāʿed*) po zemlji. Sodomci so se ponašali nad Lota. In nadnje je padel ogenj iz nebes in jih sežgal. In njihovo mesto se je zrušilo nanje (1 Mz 9,1–25). Ezav se je ponašal nad Jakoba in ga pregnjal. In Jakob je prejel prvorojenstvo (*bukruteh*) in blagoslove Ezava (1 Mz 27,36). Jakobovi sinovi

³ Besedno zvezo *eštābhar ʿal* tukaj prevajam kot »ponašati se nad nekom«. Čeprav je v slovenščini bolj običajno reči »poviševati se nad nekoga«, sirščina za poviševanje rabi korena *√rw* in *√ly*, ki označujeta višino oz. vertikalno razdaljo.

so se ponašali nad Jožefa in v Egiptu so padli predenj, da bi se mu priklonili (1 Mz 42,6). Faraon se je ponašal nad Mojzesa in njegovo ljudstvo. In Faraon in njegova vojska so se utočili v morju (2 Mz 14,19-30). Datan in Abiram sta se ponašala nad Mojzesa. In še živa sta se spustila v šeol (4 Mz 16,33). Goljat je šel nad Davida in padel pred njim in bil poražen (1 Sam 17,49). Tudi Savel je preganjal Davida in je padel v bitki s Filistejci (1 Sam 31,1-4). Absalom se je poviševal nadenj in Joab ga je ubil v vojni (2 Sam 18,14). Tudi Barhadad se je ponašal nad Ahaba. In bil je izročen v roke Izraela (1 Kr 20). Sanherib je preklel (*gadep*) Ezekija in njegovega Boga. In njegovi vojaki so postali mrtva trupla, ko je eden izmed stražarjev šel ven (*irē*) in v njegovem taboru uničil 185.000 [vojakov] po molitvi Ezekija in po molitvi Izaija, slavnega preroka (2 Kr 19,35-37; Iz 37,6). Ahab se je poviševal nad Miheja. In šel je gor in padel pri Ramat Gel'adu (1 Kr 22,13-38). Izabela se je ponašala nad Elija. In pojedli so jo psi na [območju] Izraelove dediščine (1 Kr 21,23). Haman se je ponašal nad Mordekaja. In njegova krivičnost se je obrnila v njegovo škodo (Est 8,9-10). Babilonci so se ponašali nad Daniela. In vrgli so ga v levji brlog. Daniel se je vzpel zmagovit, oni pa so namesto njega padli v brlog (Dan 6,17-25). Babilonci so se ponovno ponašali in obtoževali Hananija in njegove prijatelje. In padli so v ognjeno peč. In vzpeli so se zmagoviti, plameni pa so použili obtoževalce (Dan 3,1-30).

4. Nebukadnezar je rekel: »Vzpel se bom na nebo, nad zvezde Ela bom postavil svoj prestol in sedel bom na visoke gore na severnih robovih.« (Iz 14,13) Izaija je o njem rekel: »Ker te je tvoje srce tako povišalo, boš vržen dol do šeola in vsi, ki te bodo videli, se ti bodo čudili.« (Iz 14,13.16) Tudi Sanherib je govoril tako: »Vzpel se bom do vrha gora in do vznožja Libanona. Izkopal in pil bom vodo in s kopiti svojih konj bom izsušil vse globoke reke.« (2 Kr 19,23-24; Iz 37,24-25) Ker se je tako poviševal, je tudi o njem Izaija rekel: »Zakaj se ponaša sekira nad tem, ki seka z njo? Ali zakaj se povišuje žaga nad tega, ki žaga z njo? Ali zakaj se dviga žezlo

nad tega, ki ga dviga?» (Iz 10,15) Ti, Sanherib, si sekira v rokah tistega, ki seka, žaga v rokah tega, ki žaga, in žezlo v rokah tega, ki ga dviguje v kaznovanje. In ti si palica kazni. Poslan si bil k nevernemu ljudstvu in o jeznem ljudstvu ti je bilo tudi ukazano, da jih zasežeš in jih oropaš. In za vse ljudi in za vsa ljudstva si jih naredil kot blato ulic. In ko si naredil vse to, zakaj si se povišal nad tega, ki te drži [v oblasti], in si se ponašal nad tega, ki žaga s teboj, in zasramoval sveto mesto in rekel Jeruzalemovim sinovom: »Vas bo vaš Bog lahko rešil (*mpašāyutkun*) iz mojih rok?» In drznil si si reči: »Kdo je Gospod, da vas bo rešil iz mojih rok?» (2 Kr 18,25; Iz 36,20) Zaradi tega je slišal Gospodovo besedo reči: »Zlomil bom Asirce v svoji deželi. In na svojih gorah ga bom pohodil.« (Iz 14,25) In ko bo razbit in pohojen, ga bo prezirala devica, si-onska hči. In jeruzalemska hči bo stresla svojo glavo in rekla: »Koga si zasramoval in preklinjal? In nad kom si povzdignil svoj glas? Svoje oči si dvignil visoko nad Izraelovim Svetim in po svojih poslancih si zasramoval Gospoda. Zdaj pa glej, da je bil dan obroč v tvoje nosnice in uzda na tvoje ustnice. In ti, ki si prišel z visokim srcem, si se vrnil s strtim srcem.« (2 Kr 19,21-23.28; Iz 37,22-23.29) Njegov umor se je zgodil po rokah njegovih prijateljev. Tam, kjer je bil varen, je bil uničen in padel je pred svojega boga (2 Kr 19,36-47; Iz 37,38). Preljubi! Bilo je primerno, da je bila ta žrtev in daritev pred bogom, na katerega se je zanašal, in da je bilo njegovo telo v njegovem templju (*bet segd-teh*) spomin njegovemu maliku (*ptakreh*).

5. Tudi oven (*dekrā*) se je poviševal in povzdigoval in je udarjal (*daqar*) proti zahodu, severu in jugu in poniževal veliko zveri (*haywātā*), ki niso obstale pred njim, dokler ni prišel kozliček (*šiprāyā*) od vzhoda, ga zabodel (*mḥāyhy*), zlomil njegove rogove (*qarnāteh*) in ovna doobra ponižal (Dan 8,2-7). Oven je kralj Medije (*maday*) in Perzije (*pāres*), to je Darij (*dariwās*). Kozliček je Aleksander, sin Filipa Makedonskega. Daniel je namreč videl ovna, ko je bil na vzhodu pred vrati Sušana, dvorca, ki je v Ilamu, mestu na reki Ulaj (Dan 8,2). In udarjal je proti zahodu, severu in jugu in nobena

zver ni obstala pred njim. Kozliček med kozli (*šiprāyā d-‘ezē*) je prišel iz grškega mesta in se povišal nad ovna. Zabodel ga je in zlomil oba njegova rogova, majhnega in velikega. In zakaj [Daniel] pravi, da je zlomil oba njegova rogova? Ker je ponižal obe kraljestvi (*malkwātā*), ki jima je vladal (*d-mdabar hwā*). Manjše, ki je [kraljestvo] Medijcev, in večje, ki je [kraljestvo] Perzijcev. Ko je torej prišel Aleksander Grški, je ubil Darija, kralja Medije in Perzije. Tako je rekel Danielu angel, ko mu je razlagal videnje: »Oven, ki ga vidiš, je kralj Medije in Perzije. In kozliček je kralj Grkov.« (Dan 8,20-21) Od časa, ko sta bila zlomljena oba rogova ovna, do danes je preteklo 648 let.

6. Od takrat so rogovi ovna zlomljeni. In glej, ko so njegovi rogovi zlomljeni, se povzdigne in poviša proti četrti zveri, ki je močna in krepka, z zobmi iz železa in kopiti iz brona. Ta použiva in drobi. In kar ostane, pohodi s svojimi nogami. O oven, katerega rogovi so zlomljeni! Pusti pri miru zver in je ne razburjaj, da te ne použije in zdrobi. Pred kozličkom oven ni mogel obstati, kako bi potem obstal pred strašno zverjo, katere usta izgovarjajo velike [besede] in ki preži na kar koli, kar najde, kot lev na svoj plen? Kdor pa razjezi leva, postane njegov plen. In kdor zbudi zver, ga ta požre. In ta, ki gre, pade pod njene noge, da ga zver pohodi. Zver namreč ne bo ubita, dokler ne sede Staroletni (*‘atiq yawmātā*) na prestol in se mu približa Sin človekov (*bar ‘nāšīn*), ki mu je dana oblast (*šulṭānā*). Takrat bo ta zver ubita in njeno telo bo uničeno. In nastopilo (*hāwyā*) bo kraljestvo Sina človekovega (*malkuteh d-bar ‘nāšīn*), večno kraljestvo, in njegova oblast bo od roda do roda (Dan 4,31).

7. Ti, ki se povišuješ, bodi tiho! Ne ponašaj se! Če tvoje bogastvo povišuje tvoje srce, [vedi, da] ni večje od Ezekijevega, ki mu je bilo vse odvzeto in je v Babilon odšel, ker se je ponašal z njim pred Babilonci. In če se ponašaš v svojih sinovih, [vedi, da] bodo odpeljani od tebe k zveri, kot so bili odpeljani sinovi kralja Ezekija in so postali evnuhi (*mhaymnē*) v templju babilonskega kralja (2 Kr 20,12-19; Iz 39,1-8). In če se ponašaš v svoji modrosti, [vedi, da] ni večja

od vladarja Tira, ki se mu je Ezekiel rogal in mu rekel: »Ali si ti mar modrejši od Daniela in ali si v svoji modrosti videl skrite resničnosti?« (Ezk 28,3) In če se tvoj um (*re’yānāk*) povzdiguje zavoljo tvojih številnih let, ne bodo številčnejša od tistih, ki pripadajo vladarju Tira, ki je kraljestvu vladal za časa 22 Judovih kraljev, kar je bilo 440 let (2 Sam 5,15; 2 Kr 5; Ezk 28). In ko so se množila leta kralja Tira, je v svojem srcu ves čas govoril takole: »Jaz sem Bog (*alāhā*). In v osrčju morja sem sedel na sedež Boga.« (Ezk 28,2) Ezekiel mu je torej rekel: »Človek si in ne Bog.« (Ezk 28,2) Kajti ko je vladar Tira brez madeža hodil med ognjenimi kamni, je bila nad njim milost (*raḥmē*). Ko pa se je njegovo srce povišalo, ga je uničil stražni kerub (*krubā d-maṭel*) (Ezk 28,14-16).

8. Kaj pa so kamni iz ognja, če ne sinovi Siona in Jeruzalema? V prvem času, v dnevih Davida in Salomona, njegovega sina, je bil Hiram prijatelj Izraelove hiše (1 Kr 5; 2 Krn 2,1-16). Ko pa so bili iz svojega kraja odpeljani v suženjstvo, se je razveselil nad njimi, topotal s svojimi nogami in se ni spomnil prijateljstva z Davidovo hišo. In ko sem rekel, da so bili Judovi sinovi imenovani ognjeni kamni, tega nisem rekel po svojem umu (*re’yāny*), ampak je prerok Jeremija govoril o njih, ko jih je objokoval v svojih Žalostinkah in rekel: »Sionovi sinovi so vrednejši od dragih kamnov.« (Žal 4,2) Rekel je tudi: »Kako to, da so kamni svetišča vrženi na vogale vseh ulic?« (Žal 4,1) In po preroku je rekel tudi: »Kamni, ki so bili vrženi v zemljo, so sveti.« (Zah 9,16) To so kamni, v katerih je gorel ogenj, kot je rekel Jeremija: »Glej, beseda (*petgāmā*) Gospoda je v mojem srcu kot ogenj, ki gori in žge v mojih kosteh.« (Jer 20,9) Tudi Jeremiju je rekel: »Svojo besedo dajem kot ogenj v tvoja usta in to ljudstvo bo postalo kot les.« (Jer 5,14) Rekel je tudi: »Moje besede bodo izšle kot ogenj in kot železo, ki kreše kamen.« (Jer 23,29) Zaradi tega je Hiram, vladar Tira, hodil med preroki, ki so bili imenovani ognjeni kamni.

9. Rekel je tudi: »Bil si z maziljenim in stražnim kerubom (*krubā da-mšīḥ w-maṭel*).« (Ezk 28,14) »Kerub« pa je bil imenovan kralj,

ki je bil maziljen (*metmšah*) s svetim oljem. On je varoval vse svoje ljudstvo, kot je rekel Jeremija: »Gospodov maziljenec je duh naših nosnic. Ta, o katerem smo rekli, da bomo pod njegovo senco živeli med narodi.« (Žal 4,20) V senci kralja so torej sedeli, ko jim je bil na čelu. Ko pa je padla krona z njihove glave, so bili brez sence. Če kdo trdi, da je bila ta beseda rečena o Mesiju, naj sprejme, kar mu pišem, brez nasprotovanja in naj bo na tak način prepričan, da je bila rečena o kralju. Jeremija je namreč rekel namesto svojega ljudstva: »Gorje nam, kajti krona naše glave je padla.« (Žal 5,16) Mesija pa ni padel, kajti vstal je tretji dan. Kralj je padel iz Judove hiše in njihovo kraljestvo ni bilo znova vzpostavljeno. Rekel je tudi: »Uničil bom stražnega keruba.« (Ezk 28,16) Kerub, ki ga je uničil, pa je Nebukadnezar, kot je pisano: »V Tiru je opravljal službo, Tir pa mu ni dal plačila za njegovo vojsko. In zavoljo služenja v Tiru mu je bila dana egiptovska dežela.« (Ezk 29,18-19) In zakaj Tir Nebukadnezarju ni dal plačila, če ne zato, ker je njegovo bogastvo šlo po morju, Nebukadnezar pa ga ni vzel? In ob tistem času ga je stražni kerub, ki je Nebukadnezar, uničil. Bila sta torej dva keruba. Eden, ki je maziljen in straži, in eden, ki straži, a ni maziljen. Zgoraj je namreč rekel: »Bil si z maziljenim in stražnim kerubom.« (Ezk 28,14) Spodaj pa je rekel: »Uničil te bom, stražni kerub,« (Ezk 28,16) in ni rekel »maziljeni«. Nebukadnezar torej ni bil maziljen, ampak so bili David in Salomon in drugi kralji, ki so prišli za njima. In kako je bil Nebukadnezar imenovan »stražni«, če ne po videnju drevesa, ko je videl drevo sredi zemlje, pod katerim so živele vse zveri divjine in so na njegovih vejah bivale vse ptice neba in ki je hranilo vsakršno meso. Ko mu je Daniel razlagal njegove sanje, mu je rekel: »Ti si drevo, to drevo, ki si ga videl sredi zemlje. Pod teboj bivajo vsa ljudstva.« (Dan 4,7-8) Bil je stražni kerub, ker je uničil vladarja Tira, zakaj ta se je veselil, da so bili Izraelovi sinovi izgnani z njihove zemlje, in njegovo srce je bilo povišano. Tir je bil opustošen sedemdeset let, kot Jeruzalem, ki je sedemdeset let sedel v opustošenju. Izaija je namreč

rekel o njem: »Tir bo taval sedemdeset let, [ki bodo] kot dnevi enega kralja. In pečal se bo z vsemi kraljestvi oblička zemlje.« (Iz 13,15-17)

10. Ti, ki si povišan in povzdignjen. Naj te ponašanje tvojega srca ne vodi v zmoto, da bi rekel: »Povzpел se bom na bogato zemljo in nad močno zver.« Zver namreč ne bo ubita po ovnu, ko so njegovi rogovi zlomljeni, kajti kozliček je zlomil rogove ovna in je postal močna zver. Ko so Jafetovi sinovi prevzeli kraljestvo, so ubili Darija, perzijskega kralja. Četrta zver pa je pogoltnila tretjo. Tretja [zver] so Jafetovi sinovi. Četrta [zver] pa so Semovi sinovi, ki so Ezavovi sinovi. Kajti ko je Daniel videl videnje štirih zveri, je najprej videl Hamove sinove, Nimrodovo seme, ki so Babilonci. Druge je videl Perzijce in Medijce, ki so Jafetovi sinovi. Tretje je videl Grke, brate Medijcev. Četrte je videl Semove sinove, ki so Ezavovi sinovi. In nastalo je zavezništvo med Jafetovimi sinovi in Semovimi sinovi. In vodenje (*mdabrānutā*) je bilo odvzeto mlajšemu Jafetovemu sinu in je bilo dano Semu, starejšemu. In vse do danes je tako in bo vse do večnosti. Ko pa bo napočil čas dopolnitve vodenja Semovih sinov, bo oblastnik (*šaliṭā*), ki je izšel izmed Judovih sinov, ob svojem drugem prihodu prejel kraljestvo (*malkutā*).

11. V Nebukadnezarjevem videnju, o katerem ga je Danijel podučil in mu ga pojasnil, je ta videl podobo stati pred seboj. Glava podobe je bila iz zlata, njene prsi in ramena iz srebra, njen trebuh in njena bedra iz brona in njene goleni in stopala iz železa in gline. Daniel je rekel Nebukadnezarju: »Ti si glava iz zlata.« (Dan 2,38) In zakaj je bil imenovan glava iz zlata, če ne zato, ker je bila nad njim izpolnjena Jeremijeva beseda? Kajti Jeremija je rekel: »Babilon je zlata čaša v rokah Gospoda, ki daje vsej zemlji piti svojega vina.« (Jer 51,7) Babilon je bil tudi imenovan glava vseh kraljestev, kot je pisano: »Babilon je postal glava Nimrodovega kraljestva.« (1 Mz 10,10)

12. Rekel je »prsi in ramena podobe iz srebra«. To kaže na kraljestvo, nižje [od prvega], ki je Darij Medijski, ki je prejel kraljestvo v ravnotežju. Kraljestvo Nimrodove

hiše je bilo pretehtano in ugotovljeno je bilo, da je v pomanjkanju. In Darij ga je prejel, ko je bilo v pomanjkanju (Dan 5,27). Zaradi tega je rekel, da je njegovo kraljestvo nižje. In ker je bilo v pomanjkanju, Madajevi sinovi (*bnay maday*)⁴ niso vladali vsej zemlji. »Trebuh in bedra podobe iz brona.« In rekel je: »Tretjo kraljestvo bo vladalo vsej zemlji.« (Dan 2,39) To je kraljestvo Javanovih sinov, ki so Jafetovi sinovi. Javanovi sinovi so napadli kraljestvo svojih bratov, ker sta Madaj in Javan Jafetova sinova (1 Mz 10,2). Madaj pa je bil neumen in nezmožen vladati kraljestvu, dokler ni Javan, njegov brat, ki je bil moder in prebrisan, prišel uničiti kraljestva. Aleksander, Filipov sin, je vladal vsej zemlji.

13. »Goleni in stopala podobe iz železa,« kar je kraljestvo Semovih sinov, ki so Ezavovi sinovi, in je močno kot železo. Rekel je: »Kot železo, ki lomi in zdrobi vse, tako bo tudi četrto kraljestvo zlomilo in osvojilo vse.« (Dan 2,40) In razložil je [pomen] stopal in prstov, ki so nekateri iz železa in nekateri iz gline zemlje. Rekel je torej: »Tako bodo pomešani s človeškim semenom. Ne bodo pa drug z drugim zlepljeni. Tako kot se železo ne pomeša z zemljo.« (Dan 2,43) To je pokazal o četrtem kraljestvu, kajti v kraljestvu Ezavovih sinov ni bilo kralja ali kraljevega sina, ki bi vodil (*ndabar*) kraljestvo, ampak so Ezavovi sinovi, ko so se zbrali v močnem mestu, ustanovili senatno hišo (*bet bulā*). Od tam so postavili glavarja mesta, modrega moža, ki je vodil kraljestvo, da – ko jih vodja njihovega kraljestva tehta – ne bi bili najdeni v pomanjkanju in jim kraljestvo ne bi bilo odvzeto, kot je bilo odvzeto sinovom Nimroda, ki se je ponašal, in je bilo dano sinovom Madaja, neumnega. Ta kralj, ki je vladal (*qā'em*), je uničil seme kralja pred njim. In nista se zleplila drug z drugim. Glede človeškega semena, ki je bilo primerjano glini, pa je tako: ko je bil kralj izbran za kraljestvo, je bil pomešan s korenino železnega kraljestva.⁵

14. Pokazal je tudi, da bo v dneh kraljev, ki bodo vladali (*qāymin*) v kraljestvu, »Bog nebes vzpostavil (*nqim*) večno kraljestvo (*malkutā da-l'ālmin*), ki ne bo uničeno in ne bo prešlo« (Dan 2,44). To je kraljestvo kralja Mesija, ki bo naredilo, da bo prešlo četrto kraljestvo. Zgoraj je rekel: »Videl si kamen, ki ni bil izklesan z rokami in je zadel podobo v njena stopala iz železa in gline in jih povsem zdrobil.« (Dan 2,34) Ni rekel, da je zadel glavo podobe, ne njena prsa in ramena, niti ne njen trebuh in bedra, ampak [samo] stopala. Kajti ko je prišel, je od vse podobe ta kamen lahko našel samo stopala. In v naslednji besedi je rekel: »In istočasno so bili zdrobljeni železo, bron, srebro in zlato.« (Dan 2,45) Kajti za njimi bo zavladal Kristus kralj in takrat bo ponižal četrto kraljestvo in bo zdrobil celotno podobo. Podoba se imenuje celoten svet in njena glava je Nebukadnezar. Njene prsi in ramena kralj je Medije in Perzije. Njen trebuh in bedra je kralj Grkov. In golena in stopala je kraljestvo Ezavovih sinov. Kamen, ki je zadel podobo in jo zdrobil in se je z njim napolnila vsa zemlja, je kraljestvo Kristusa kralja, ki bo odstranil kraljestvo tega sveta in bo zakraljeval na veke vekov.

15. Poslušaj sedaj o videnju štirih pošasti, ki ga je videl Daniel, ko so se te dvigale iz morja in se razlikovale med seboj. To je njihovo videnje: »Prva je bila kot lev in je imela krila orla. Videl sem, da so bila njena krila oskubljena in da je stala kot človek na svojih nogah. Dano ji je bilo srce človeka.« (Dan 7,4) Druga je bila podobna medvedu. »Stala je na eni strani in v ustih med svojimi zobmi je imela tri rebra.« (Dan 7,5) Tretja pošast je bila kot leopard. »Imela je štiri krila in štiri glave.« (Dan 7,4-6) Četrta pošast je bila »zelo strašna, močna in krepka. Imela je velike zobe in jedla in drobila je, kar pa je preostalo, je pohodila s svojimi stopali.« (Dan 7,7) Veliko morje, ki ga je Danijel videl, je svet. Štiri pošasti pa so štiri kraljestva, ki so označena zgoraj.

16. O prvi pošasti je rekel, da je bila podobna levu in imela krila orla. Prva pošast je Babilonsko kraljestvo (*malkutā d-bābel*), ki je podobno levu. Jeremija je namreč zapisal in

⁴ Na tem mestu Afrahat uporabi sintagmo »Sinovi Madaja,« ki predpostavlja, da so Medijci potomci prednika »Madaja,« Jafetovega sina (1 Mz 10,2).

⁵ Prim. Dan 2,41.

rekel tako: »Izrael je tavajoča ovca. Levi so jih pognali v tavanje. Najprej ga je pojedel asirski kralj, vendar je bil nazadnje Nebukadnezar, babilonski kralj, močnejši od njega.« (Jer 50,17) Jeremija ga je imenoval »lev«. [Daniel pa je] rekel: »Imel je krila orla.« (Dan 7,4) Tako je napreč pisano: »Ko je šel Nebukadnezar v puščavo z zvermi, si je pustil svoje lase rasti kot orel.« (Dan 4,30) Rekel je: »Videl sem, da so bila njena krila oskubljena in da je stala kot človek na svojih nogah. Dano ji je bilo srce človeka.« (Dan 7,4) Najprej je bil torej v vide-nju podobe primerjan zlatu, ki je vrednejše od vsega, kar služi na svetu. V videnju zveri je bil primerjan levu, ki je po svoji krepkosti močnejši od vsake zveri. Primerjan je bil tudi orlu, ki je veličastnejši od vseh ptic. Kar je bilo pisano o njem, se je v njem izpolnilo. Gospod je o njem tudi rekel: »Dal sem mu železni jarem na vratove vseh ljudstev. Služili bodo babilonskemu kralju sedemdeset let. In tudi zveri divjine in ptice neba sem dal služiti njemu.« (Jer 28,14; 25,11) Ko je bil namreč kralj v podobi zlate glave, so mu ljudje služili kot kralju. Ko pa je šel v divjino, so mu zveri služile kot levu. In ko so bili njegovi lasje kot orlovi, so mu ptice neba služile kot orlu. Ko pa je bilo povišano njegovo srce in ni priznaval, da mu je bila oblast (*šulṭānā*) dana iz nebes, je bil zlomljen železni jarem na vratovih ljudi. Šel je z zvermi in namesto srca kralja mu je bilo dano srce leva. In ko se je povišal nad zveri, mu je bilo odvzeto srce leva in mu je bilo dano srce ptice. Ko so mu zrasla krila kot orlu, se je povišal nad ptice in takrat so bila njegova krila oskubljena in mu je bilo dano ponižno srce. In ko se je naučil, kdo je Vzvišeni vladar (*šalit*) kraljestva ljudi (*malkutā d-ʾnāšā*) in da ga⁶ vzame, komur želi, [ga]⁷ je slavil kot človek.

17. O drugi pošasti je rekel: »Podobna je bila medvedu in stala je na eni strani.« (Dan 7,5) Kajti ko je bilo kraljestvo Medije in Perzije vzpostavljeno, je bilo na vzhodu. »Tri rebra so bila v njeni ustih,« kajti oven je ril na zahod, sever in jug proti trem nebeškim vetrovom.

Vladal je tem trem vetrovom. Rinil je v podobi treh kosti v ustih medveda, dokler ni prišel kozliček z zahoda, zadel ovna in iztrgal rebra iz njegovih ust.

18. O tretji pošasti je rekel, da je podobna leopardu. Imela je štiri ptičje peruti na svojih straneh in imela je štiri glave. Tretja pošast je Aleksander Makedonski. Bil je namreč močan kot leopard. Ta pošast je imela štiri peruti in štiri glave, ker je dal kraljestvo svojim štirim prijateljem, da bi vladali za njim, ko je šel in ubil Darija ter zavladal namesto njega.

19. Rekel je, da je bila četrta zver zelo strašna, močna in krepka. Jedla je in drobila in kar je ostalo, je pohodila z nogami. To je kraljestvo Ezavovih sinov. Kajti po tem ko je Aleksander Makedonski zavladal, mu je bilo dano kraljestvo Grkov, saj je bil tudi Aleksander Grk. Videnje tretje zveri se je izpolnilo nad njim. Tretja in četrta zver pa sta eno. Aleksander je vladal dvanajst let. Po Aleksandru je bilo 70 grških kraljev in njihovih let je bilo 269, od Selevka Nikatorja († 281 pr. Kr.) do Ptolemaja († 40 po Kr.). In bili so cesarji od Avgusta († 40 po Kr.) do Filipa Cezarja († 249 po. Kr.): 27 kraljev in njihovih let je bilo 293. In 18 let Sevérija († 211 po Kr.).

20. Daniel je torej rekel: »Opazoval sem deset rogov na glavi zveri. Deset rogov je deset kraljev,« (Dan 7,8.24) ki so vstali v tistem času do Antioha. Rekel je: »Majhen rogelj se je dvignil izmed teh desetih in trije so padli pred njega.« (Dan 7,8) Ko se je Antioh vzpostavil v kraljestvu, je ponižal tri kralje. Povzdignil se je nad svete Najvišjega in vstopil je v Jeruzalem.⁸ Oskrunil je tempelj (*bet maqḏšā*) in prekinil darovanje (*debḥtā*) in daritve (*qurbānē*) za teden in pol, kar je deset let in pol. In nečistovalce je pripeljal v Gospodovo hišo in ukinil je običaje, ki so v zakonu. Poklal (*qaṭel*)⁹ je pravične ljudi in jih izročil pticam neba in zverem zemlje. V njegovih dneh se je torej izpolnila beseda, ki jo je izrekel David: »Bog, pogani so vstopili v tvojo

⁶ Tj. »kraljestvo«.

⁷ Tj. »Vzvišenega«.

⁸ Oz.: »Povzdignil se je nad svete najvišjega in nad Jeruzalem.«

⁹ Afrahat uporabi glagolski koren *ʾṣṭl* v D obliki (i.e., »pa“el«), s čimer želi poudariti masovnost Antiohovega ubijanja.

dediščino in oskrunili tvoj sveti tempelj. In Jeruzalem so naredili v puščinjo. Trupla tvojih služabnikov so dali za hrano pticam neba in meso tvojih pravičnih zverem zemlje. Prelili so njihovo kri kot vodo po obrobjih Jeruzalema in nikogar ni, ki bi [jih] pokopal.« (Ps 79,1-3) To se je izpolnilo v času, ko so bili ubiti star in prileten mož Eleazar in sedem sinov blažene Simuni (2 Mkb 6,18-7,42) in ko so se Juda in njegovi bratje borili zavoljo svojega ljudstva in so prebivali na skrivnem (2 Mkb 5,27). V tistem času je »rog naredil vojno s svetimi« (Dan 7,21), toda njihova moč je prevladala. Antioh, nepravični mož, je govoril besede proti Vzvišenemu in spremenil čase in trenutke (Dan 7,25). Prekinil je Abrahamovo zavezo, razvezal soboto počitka in judom ukazal, naj ne obrezujejo [dečkov] (1 Mkb 1,48). Zaradi tega je o njem rekel: »Mislil bo zamenjati čase, obdobja in zakone. In dani bodo v njegove roke za eno obdobje, več obdobji in pol obdobja.« (Dan 7,25) Obdobje in pol obdobja sta teden in pol, kar je deset let in pol. Rekel je tudi: »Sodba je bila vzpostavljena in vzeli so mu njegovo oblast, da bi ga pokončali in uničili do konca kraljestva.« (Dan 7,26) Nad Antioha je padla sodba, ki je iz nebes. Zbolel je za težko in gorko boleznijo. In zavoljo njegovega duha, ki je zaudarjal, se mu ljudje niso približali. Črvi so se plazili in šli iz njega ter jedli njegovo meso, ker je delal silo Jakobovemu črvu (Iz 41,14). Njegovo meso je zgnilo za časa njegovega življenja, saj je on pustil, da zginejo trupla Jeruzalemovih sinov in niso bila pokopana (2 Mkb 5,9-10). Postal je onečaščen v svojih lastnih očeh, ker je onečastil svetišče Boga. Molil je, a ni bil uslišan (*ēšṭmaʿ*), ker ni slišal kričanja pravičnih, ki jih je poklal. Napisal je pismo in ga poslal Judom in jih imenoval »moji prijatelji«. Toda Bog se ga ni usmilil in umrl je v mukah (2 Mkb 9,18-28).

21. Rekel je tudi: »Sveti Najvišjega bodo prejeli kraljestvo.« (Dan 7,27) Kaj naj rečemo o tem? Ali so Izraelovi sinovi prejeli kraljestvo Najvišjega? Nikakor. Ali je to ljudstvo prišlo na oblakih neba? To jih je prešlo. Jeremija je namreč rekel o njih: »Imenujte jih ‚zavrženo srebro‘, kajti Gospod jih je zavrzel.« (Jer 6,30)

Rekel je tudi: »V prihodnosti jih ne bo pomnožil.« (Žal 4,16) Izaija je o njih rekel: »Pojdite mimo! Pojdite mimo! In tem, ki oskrunajo, se ne približujte.« (Iz 52,11) In o svetih Gospoda je rekel tako: »Kraljestvo bodo podedovali na veke vekov.« (Dan 7,27) Oni pa so si le malo odpočili od bremena kraljev in oblastnikov (Oz 8,10) od smrti Antioha, dokler se ni izpolnilo 62 tednov (Dan 9,25-26). Sin človekov je prišel, da bi jih osvobodil in zbral, oni pa ga niso sprejeli (Jn 1,11). Prišel je, da bi od njih prejel sadeže, oni pa mu jih niso dali (Mt 21,34; Mr 12,2; Lk 20,10), kajti njihovo vino je bilo iz trte Sodome in nasadov Gomore (5 Mz 32,32). V vinogradu je rastle trnje in rodil je suho grozdje (Iz 5,2.6). »Njihovo vino bo kis in njihovi plodovi kisli.« (5 Mz 32,32) Trni ne morejo biti omeščani, kis se ne povrne v naravo vina in tudi kisli sadeži se ne morejo povrniti v sladko naravo.

22. Pred tem je Izaija zanje vzpostavil sodnike, judovske može, da bi bil po njih zasejan nov in ljub nasad. Ti sodniki bodo »sedeli na dvanajstih prestolih in sodili dvanajst svojih rodov« (Mt 19,28). Tako je rekel sodnikom: »Sodite med menoj in mojim vinogradom. Kaj bi še bilo potrebno storiti mojemu vinogradu, možje sodniki, in nisem storil? Nasadil sem mladike in postale so nenavadna trta. Njegovo ograjo sem obkolil z nebeškimi stražarji in zgradil sem njegov stolp, sveti tempelj. Izkopal sem njegovo vinsko prešo, krst duhovnikov, in nadenj spustil dež, besede svojih prerokov. Obrezal sem ga in ga varoval pred služenjem Amorejcem. Čakal sem, da obrodi grozde pravičnosti, rodil pa je suho grozdje krivice in greha. Čakal sem na sodbo in nastalo je uničenje. [Čakal sem] na pravičnost, nastalo pa je tarnanje. Poslušajte možje sodniki, kaj bom naredil s svojim vinogradom. Zlomil bom njegovo ograjo in pohojen bo. Izruval bom njegov stolp in postal bo plen. Naredil bom, da bo postal puščava (*ḥurbā*), ker je rodil suho grozdje (*ḥarubē*). Ne bo obdelovan in ne obrezan in v njem bo rastle trnje in gošča. In oblakom bom zapovedal, naj nadenj ne spustijo dežja.« (Iz 5,3-6; Mt 21,23; Mr 12,1) Nebeški stražarji so se torej ločili od ograje vinograda in uničen je

bil stolp, vir njihovega močnega upanja. Padla je vinska preša, očiščenje njihovih dolgov. Ko vino ni imelo madeža, ni bilo dobro za delo. Sedaj, ko ga je použil ogenj in je uničen, kako naj bo dober za delo? Dve njegovi veji je použil ogenj in njegova notranjost je uničena (Ezk 15,4-5). Dve njegovi veji sta dve kraljestvi. In njegova notranjost, ki je uničena, je Jeruzalem. Gospodar vinograda je k njim poslal mnogo delavcev, oni pa so jih ubili in niso poslali sadov gospodarju vinograda (Mt 21,33-46; Mr 12,1-12; Lk 20,9-19). Za služabniki je bil poslan ljubljeni sin, da bi jim vzel sadove ter jih dal temu, ki ga je poslal. Oni pa so ga zgrabili in ga vrgli izven vinograda. Posekali so vrhove trnja vinograda in ga zavezali za njegove roke. Bil je lačen in prosil jih je jesti. Dali so mu kislega ostanka iz sadežev vinograda. Bil je žejen in prosil jih je piti. Dali so mu kisa, vendar ni želel piti. Spletli so trnje, ki je rastlo v vinogradu, in ga njemu, ki je sin gospodarja vinograda, položili na glavo. Od časa, ko je nastal, je vinograd kazal te sadove. Njegov gospodar ga je izpulil in ga vrgel v ogenj. V vinogradu je nasadil dobre trte, ki so rodile sadove in osrečile oskrbnika. Kristus je vinograd, njegov oče oskrbnik in trte so ti, ki pijejo iz njegovega keliha. Nastal je torej vinograd namesto vinograda. Ob svojem prihodu je kraljestvo izročil Rimljanom, ki se imenujejo Ezavovi sinovi. Ezavovi sinovi pa varujejo kraljestvo za tega, ki ga daje (*nātrin malkutā l-yāhubāh*).

23. Večno kraljestvo je podedovalo sveto ljudstvo, ki je bilo izbrano namesto ljudstva. »Kajti razvnel jih je z ljudstvom, ki ni ljudstvo, in jih ujezil z neumnim ljudstvom.« (5 Mz 32,21; Rim 10,9) Osvobodil je sveto ljudstvo. Glejte, vsa Božja zaveza je »osvobojena bremena kraljev in oblastnikov« (Oz 8,10). Kajti tudi če je človek služil poganom, takoj ko se približa Božji zavezi, postane osvobojen. Judje služijo suženjstvu med narodi. Tako je namreč govoril o svetih: »Podedovali bodo kraljestvo, ki je pod nebom.« (Dan 7,27) Če je govoril o njih, zakaj potem služijo suženjstvu med narodi? In če rečejo, da se to doslej še ni zgodilo, ali je kraljestvo, ki je dano Sinu človekovemu,

nebeško ali zemeljsko? Glej, sinovi kraljestva so bili označeni (*ršimin*) in prejeli so svojo osvoboditev od tega sveta. Kot obstaja sedaj, se [ta svet] noče podrediti moči kralja, ki bo prišel in vzel svoje kraljestvo. Kar mu je bilo obljubljeno (*hmayrawhy*), varuje s častjo. Kajti ko bo prišel, bo ukinil kraljestvo, da ne bi nad nje prišel v jezi. Ko bo ta, ki mu kraljestvo pripada, prišel v drugem prihodu, bo vzel, kar je podaril. In on bo kralj na veke vekov in njegovo kraljestvo ne bo prešlo, saj bo večno kraljestvo.

24. Na začetku je dal kraljestvo Jakobovim sinovom in jim podredil Ezavove sinove, kot je Izak rekel Jakobu: »Služil boš Jakobu, svojemu bratu.« (1 Mz 27,40) Ko pa s kraljestvom niso bili uspešni, ga je vzel Jakobovim sinovom in ga dal Ezavovim sinovom, dokler ne pride ta, ki mu pripada (1 Mz 49,10). Izročili bodo polog (*paratiqi*)¹⁰ temu, ki ga je dal, in ga ne bodo zadržali. In varuh kraljestva (*nātar malkutā*) bo podrejen njemu, ki mu je vse podrejeno. Zaradi tega kraljestvo Ezavovih sinov ne bo izročeno v roke zbranih vojsk, ki se želijo dvigniti nadenj. Kajti kraljestvo je varovano (*metnātrā*) za tega, ki ga daje (*yāhubāh*), in on ga bo varoval. In o tem, o čemer sem ti pisal – da je kraljestvo Ezavovih sinov varovano za tega, ki ga daje –, ne dvomi, da je to kraljestvo nepremagljivo, kajti mogočen bojevnik (*gabṛā ganbārā*), ki mu je ime Jezus, bo prišel v moči in bo nosil vso moč kraljestva kot svoj oklep. Razišči in uvidi, da je bil tudi v popisu prebivalstva zapisan z njimi (Lk 2,1). Tako kot je bil v popisu prebivalstva zapisan z njimi, jim bo tudi pomagal. Njegov znak (*nišeh*) se bo pomnožil po tem ozemlju in njegov oklep bodo oblekli in ne bodo poraženi v vojni. In če mi rečeš: »Zakaj so v letih kraljev pred temi [kralji] premagali zver in si jo podredili?« Ker glavarji in kralji, ki so bili v tem času na oblasti v kraljestvu Ezavovih sinov, niso želeli s seboj v vojno voditi bojevnika, ki je bil z njimi zapisan v popisu prebivalstva. Zaradi tega je bila zver začasno podrejena, ni pa bila ubita.

25. Preljubi! Tem stvarjem, o katerih sem ti pisal in kar je zapisano po Danielu, pa nisem

¹⁰ Gr. »παράθικη«

prišel do konca, ampak [sem se ustavil] pred koncem. Če jim kdor koli oporeka, mu reci tako: »Te besede niso zapečatenene, saj Božje besede niso končne (*mestaykān*) niti niso zapečatljive (*methatmān*).« Neumen človek namreč pravi: »Do tod so segle besede.« Tudi ni dodajanja k njim in ne odvzemanja od njih. Bogastvo Boga je namreč nemerljivo in se ne konča. Če vzameš vodo iz morja, njegov primanjkljaj ne bo opazen. In če vzameš pesek z obale, se njegovo število ne bo zmanjšalo. Če preštevaš zvezde neba, jim ne boš prišel do konca. Če zanetiš ogenj iz nečesa gorečega, se to ne bo zmanjšalo. In če vzameš iz Kristusovega duha, se Kristus ne zmanjša. In če Kristus prebiva v tebi, ne prebiva v tebi celoten. Če sonce stopi skozi okna tvoje hiše, te ne doseže vse sonce. Vse te [stvari], ki sem ti jih naštel, so bile ustvarjene po Božji Besedi. Zato vedi, da noben človek ni in ne bo dosegel konca Božje Besede. In zaradi tega se sam s sabo ne prepiraj o teh besedah in ne govori: »Te stvari so takšne in to zadostuje,« ampak jih poslušaj od mene in raziskuj o njih tudi z našimi brati, sinovi naše vere. Besed tistega, ki se norčuje iz besed svojega brata – tudi če pravi: »Moje [besede] so modrejše« –, pa ne poslušaj. O tem, kar sem ti pisal o vojskah, ki gredo v vojno, pa te nisem podučil, kakor da bi mi bilo razodeto. Poslušaj namreč besede z začetka pisma: »Vsak, ki se povišuje, bo ponižan.« Tudi če se vojske dvignejo in zmagajo, vedi, da je to Božja kazen. In če zmagajo, bodo v pravični sodbi obsojene. Kljub temu torej vedi, da bo zver ob svojem trenutku pokončana. Ti, moj brat, pa si v tem času prizadevaj iskati milost (*rahmē*), da bo mir nad Božjim ljudstvom.

KONEC POKAZA O VOJNAH.

Prevedel: Aljaž Krajnc

KOMENTAR PREVAJALCA

Afrahat svoje razmišljanje umesti v okvir vojne oz. zbiranja vojsk (5.1). Iz zgodovinskih virov je jasno, da gre za Šapurjeve napade na

obmejna območja rimskega imperija, med katerimi je leta 337 želel tudi zavzeti mesto Nisibis. Afrahat že takoj na začetku poudari, da so časi vnaprej določeni od Boga (5.1), kar mu služi kot teoretski okvir za to, da v Božjem razodetju, to je v Svetem pismu, najde namige, ki bi omogočali interpretacijo dogodkov oz. predvidevanje prihodnjih dogodkov. Kot je razvidno iz celotnega Pokaza, hoče Afrahat svojemu naslovniku pokazati, da bo rimski imperij zmagal nad perzijskim imperijem. Afrahatove argumente, ki temeljijo na branju Svetega pisma, lahko razdelimo v tri glavne kategorije: (1) *moralni argument*; (2) *argument nasledstva štirih kraljestev*; (3) *argument nasledstva rimskega imperija iz judovstva*.

Moralni argument temelji na dejstvu, da so se po Afrahatu perzijske vojske začele ponašati, Sveto pismo pa na več mestih pravi, da bodo ti, ki se povišujejo, ponižani (5.2). Afrahat poda tudi konkretne primere iz biblične zgodovine (5.3-10): Kajn in Abel, Sodomci in Lot, Jakobovi sinovi in Jožef, faraon in Mojzes, Goljat in David ... Afrahatov namen je pokazati, da ti, ki se povišujejo, praviloma končajo kot poraženci. S tem namiguje, da bo tudi perzijska vojska, ki se povišuje, na koncu pokončana.

V to sekcijo, ki v glavnem razvija moralni argument, Afrahat vplete tudi *argument iz nasledstva štirih kraljestev*, ki ga še dodatno razloži v 5.11-20. Že v 5.5 uporabi podobo boja med kozličkom in ovnom iz Dan 8. Sledeč Dan 8,20-21, ovna enači z Darijem, kraljem perzijskega in Medijskega kraljestva, kozlička pa z Aleksandrom Makedonskim. Perzijsko kraljestvo, ki ga je kozliček premagal, se je zdaj dvignilo proti veliki zveri iz Dan 4, to je proti rimskemu imperiju (5.6). Afrahat takšno početje ovna, čigar rogovi so zlomljeni od boja s kozličkom, imenuje »povzdignjenje« (*√rwm*) in »povišanje« (*√ly*). Pisec ovna svari, da ni mogel obstati pred kozličkom in da je torej nepredstavljivo, da bi obstal pred veliko zverjo (5.6). Zver bo namreč obstajala vse do takrat, ko se bo Staroletni usedel na prestol in bo oblast dana Sinu človekovemu, čigar kraljestvo (*malkutā*) bo nastopilo (Dan 4,31) (5.6).

Afrahat, sledeč eni izmed priljubljenih tradicij interpretacije nasledstva štirih kraljestev, izpričanih tudi pri Hipolitu Rimskem (Krajnc 2022, 141–142), te razvrsti v naslednje zaporedje: 1) babilonsko kraljestvo; 2) perzijsko in medijsko kraljestvo; 3) grško kraljestvo; 4) rimsko kraljestvo (5.10). V to shemo vpelje identifikacijo z bibličnimi predniki kraljestev. Rimljani so najprej enačeni s Semovimi sinovi, Grki pa z Jafetovimi potomci, saj so Grki po biblični genealogiji potomci Javana, Jafetovega sina. Prav tako so potomci Jafeta Medijci. Rimljane Afrahat enači tudi z Ezavovimi sinovi, kar je značilno za judovske in krščanske pisce iz pozne antike.

Nebukadnezarjevo videnje podobe iz Dan 4 Afrahat razloži v 5.11–15. Nasledstvu štirih kraljestev bo sledilo večno kraljestvo, ki je kraljestvo Mesija. To kraljestvo bo uničilo četrto kraljestvo (5.14). Afrahat posebej poudari, da je kamen zadel samo noge podobe, saj bo ob času, ko bo nastopilo večno Mesijevo kraljestvo, obstajalo samo četrto kraljestvo, to je rimsko kraljestvo. Druga kraljestva bodo uničena že pred tem. Nato Afrahat razloži videnje štirih pošasti. Razlaga pomen posameznih pošasti in jih navezuje na zgodovinske dogodke (5.16–20). Glavni nauk Afrahatove razlage zgodbe o nasledstvu štirih kraljestev je, da bo večno Mesijevo kraljestvo prišlo, ko bo obstalo samo še rimsko kraljestvo in ko bodo vsa druga kraljestva že uničena. V okviru perzijsko-rimskih vojn to pomeni, da bo rimski imperij zmagal in da perzijske vojske ne bodo premagale tega imperija. To je tudi glavno sporočilo *argumenta nasledstva štirih kraljestev*.

Temu Afrahat doda tudi *argument nasledstva rimskega imperija iz judovstva* (5.21–24). V okviru tega argumenta želi pokazati, da se prerokba o svetih najvišjega, ki bodo prejeli kraljestvo (Dan 7,27), ne nanaša na Izraelce. Afrahat pove, da je Mesija ob svojem prihodu kraljestvo izročil Ezavovim sinovom (5.22). Najprej je bilo kraljestvo dano Jakobovim sinovom, ker pa so ti zavrgli Jezusa, jim je bilo kraljestvo odvzeto in dano Ezavovim sinovom, dokler ne pride ta, ki mu kraljestvo pripada

(5.24). Ezavovi sinovi pa niso lastniki kraljestva, ampak so samo njegovi varuhi (*nāṭar malkutā*) in bodo polog ob koncu časov izročili temu, ki jim ga je dal (5.24). Glavno sporočilo *argumenta rimskega nasledstva judovstva* je, da je Jezus ob svojem prihodu kraljestvo vzel Jakobovim sinovom in ga dal Ezavovim sinovom, to je Rimljanom. Ezavovi potomci so bili s tem dejanjem narejeni za varuhe kraljestva (*nāṭrin malkutā*) za tega, ki daje kraljestvo. Poleg tega je bil Jezus v popisu prebivalstva popisán skupaj z Ezavovimi sinovi in jim bo zatorej tudi pomagal. Rimski imperij je doživel poraze v času prejšnjih kraljev zato, ker ti kralji s seboj v bitko niso vodili Jezusa, bojevnika, ki je bil z njimi popisán v popisu prebivalstva (5.24).

Trije glavni argumenti, ki smo jih prepoznali zgoraj, pričajo o treh glavnih namenih Afrahatovega pokaza o vojnah. Prvič, Afrahat skuša svojim poslušalcem podati duhovno-moralni nauk, da sta ponašanje in povzdigovanje obsojanja vredna ter vodita v kazni. Drugič, pokazati skuša, da se poslušalcem ni treba vznemirjati zaradi perzijske vojske, ampak morajo verjeti v končno zmago rimskega imperija. Najverjetneje je bilo kar nekaj članov Afrahatove skupnosti naklonjenih perzijskemu imperiju in je pisec želel pokazati, da se ta naklonjenost skozi prizmo bibličnih obljub ne izplača. Tretji, glavni argument je protijudovski. Afrahatova besedila so izrazito protijudovska in iz tega lahko sklepamo, da je v skupnosti, kjer je deloval, obstajala nevarnost, da se nekateri člani spreobrnejo v judovstvo. Zelo verjetno je namreč, da je bilo nekaj članov Afrahatove skupnosti spreobrnjenih judov, in je zato moral Afrahat paziti, da se nemara ne bi spreobrnil nazaj v judovstvo. Če je namreč perzijski imperij v okviru nastanka besedila kazal potencial za zmago nad rimskim imperijem, bi bilo vernikom gotovo lažje, da se spreobrnejo nazaj v judovstvo in tako ne pripadajo uradni religiji nasprotnika, to je rimskega cesarstva.

Nazadnje je treba omeniti, da Afrahat v svojem pokazu uporabi pojem *nāṭar malkutā* (db. »varuh kraljestva«), ki ga bo sv. Efremlj pozneje preimenoval v *nāṭar duktā* (db. »varuh

prostora«).¹¹ V sirski politični teologiji postane izraz *nāṭar duktā* eden izmed najpomembnejših pojmov, saj označuje namestniško kraljevanje, ki je dano zemeljskim kraljem (Papoutsakis 2017). Afrahatov *Pokaz o vojni* tako stoji na začetku izredno vplivne sirske teologije namestniškega kraljevanja, ki je med drugim služila tudi kot teoretski okvir, znotraj katerega so sirsko govoreči kristjani, naklonjeni bizantinskemu imperiju, razumeli prve islamske vpade na ozemlje tega imperija (Krajnc 2022).

¹¹ Sirska oz. aramejska beseda *duktā* pomeni »kraj« oz. »prostor«. V ozadju izraza »varuh prostora« je prepričanje, da je oseba, označena s tem pridevkom, samo nadomesten vladar, ki varuje »prostor«, v katerem vlada vladar, ki ga »varuh prostora« nadomešča. Miran Špelič me je opozoril na primerjavo s francoskim izrazom *lieu tenant*, ki temelji na povezavi med glagolom »držati« oz. »posedovati« (*tenir*) ter besedo »kraj« (*lieu*).

REFERENCE

PRIMARNI VIR

Parrisot, Ioannes. 1894. *Aphraatis sapientis persae Demonstrationes*. Patrologia Syriaca 1. Pariz: Firmin-Didot. <https://archive.org/details/patrologiasyria01grafgoog/mode/zup> (pridobljeno 28. 7. 2023).

SEKUNDARNI VIRI

Brock, Sebastian. 2018. Aphrahat. V: *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition*. <https://gedsh.bethmardutho.org/entry/Aphrahat> (pridobljeno 26. 6. 2023).

Brockelmann, Carl. 1895. *Lexicon Syriacum*. Edinburgh: T&T Clark.

Butts, Aaron Michael. 2019. The Classical Syriac Language. V: Daniel King, ur. *The Syriac World*, 222–242. London: Routledge.

Comprehensive Aramaic Lexicon. 2023. <https://cal.huc.edu/> (pridobljeno 21. 9. 2023).

Costaz, Louis. 2002. *Dictionnaire syriaque-français: Syriac-English dictionary*. Beirut: Dar Machreq.

Krajnc, Aljaž. 2022. *Legenda o Aleksandru*: primer sirske apokaliptične literature ob zori islama. *Edinost in dialog* 77, št. 2: 135–163.

Letho, Adam. 2010. *The Demonstrations of Aphrahat, the Persian Sage*. Piscataway, NJ: Gorgias Press.

Papoutsakis, Manolis. 2017. *Vicarious Kingship*. Tübingen: Mohr Siebeck.

Payne Smith, J. 1903. *A Compendious Syriac Dictionary*. Oxford: Clarendon Press.

Payne Smith, R. 1879. *Thesaurus Syriacus*. 2 vols. Oxford: Clarendon Press.

Possekkel, Uta. 2019. The Emergence of Syriac Literature. V: Daniel King, ur. *The Syriac World*, 309–326. London: Routledge.